

11 Wat is het waard?

Doelstelling

Leerlingen maken kennis met het feit dat de slachtoffers van ongewenste intimiteiten, aanrandingen, verkrachtingen en incest vaak grote moeite hebben om het misdrijf naar buiten te brengen. Zwijgen komt vaker voor dan men beseft. Wat zal er gebeuren als men spreekt? Is zo'n misdrijf dat allemaal waard!

Verantwoording

David weet dat Amnon zijn dochter Tamar verkracht. Toch neemt hij het niet voor haar op, maar verkiest te zwijgen.

Slachtoffers van seksueel misbruik "weten" dat hun directe omgeving in veel gevallen niet solidair op hen zal reageren, maar eerder afwijzend of afkeurend. Daarom houden de slachtoffers vaak liever hun mond.

Werkwijze

Denk eraan de lijst met de personages uit het Davidverhaal en hun karaktertrekken aan te vullen (zie de toelichting bij het overzicht van de werkwijze bij hoofdstuk 1). *

1. U leest hoofdstuk 11 uit het Davidverhaal met de leerlingen. *
2. Gesprek over het verhaal. *
3. U behandelt werkblad 11a. Op dit werkblad staan vier situaties met daaronder een aantal personen. De leerlingen moeten invullen of bespreken hoe zij denken dat de genoemde personen op de situatie zullen reageren. *
4. Werkblad 11b bevat een aantal spreekwoorden, die betrekking hebben op de houding van David en op gebeurtenis 4 van werkblad 11a. **
5. Op werkblad 11c staan vijf situaties beschreven. De slachtoffers in deze situaties voelen zich doorgaans machteloos en nemen een apathische houding aan. De leerlingen wordt gevraagd een aantal redenen aan te geven voor die apathie. ***
6. Lezen van het schaduwverhaal op werkblad 11d. ***
7. Enveloppenspel naar aanleiding van het woord zwijgen. ***

Uitwerking van de werkwijze

1. U leest met de leerlingen hoofdstuk 11 uit het Davidverhaal.
2. Naar aanleiding van het verhaal over Tamar heeft u een gesprek met de leerlingen,

eventueel aan de hand van de volgende vragen:

- wat valt jullie op bij dit verhaal?
- hebben jullie vaker, bijvoorbeeld in films, gezien dat jongens meisjes/vrouwen lastig vallen? (Het is ook een thema van een steeds terugkerend postbus 51 spotje)
- waarom kiest David niet Tamars kant?

Vermijd zoveel mogelijk het stellen van directe vragen. Het betreft hier een delicate problematiek en de leerlingen zullen, zelfs als ze zelf iets dergelijks hebben meegemaakt, niet snel openlijk hierover spreken. Aan de hand van werkblad 11a (opdracht 3), kunt u het gesprek toespitsen op de problematiek van zwijgen en spreken.

Het is raadzaam u nog eens te oriënteren op de mogelijkheid van een vertrouwenspersoon, zoals wij dat bij de toelichting achterin het boek beschreven hebben.

3. Naar aanleiding van het verhaal en het gesprek kunnen u en de leerlingen met werkblad 11a aan de slag. Het zal duidelijk worden dat er onrechtvaardige of vervelende situaties bestaan, waarin het vrij makkelijk is het probleem te bespreken en de problematiek te lijf te gaan en andere situaties waarin dat moeilijker of zelfs onmogelijk is. De situaties die moeilijk bespreekbaar zijn, zijn met name situatie 2 en 4.
De leerlingen krijgen op werkblad 11a de opdracht een oplossing voor het probleem te bedenken. Bij situatie drie bijvoorbeeld zou de oplossing kunnen zijn dat de leerling die vanwege zijn gebroken been niet naar school kan, veel thuiswerk doet en een aantal lessen inhaalt.
4. Op werkblad 11b kunnen de leerlingen die spreekwoorden selecteren die betrekking hebben op de houding van David ten aanzien van het misdrijf tegen zijn dochter Tamar. De spreekwoorden 30 tot en met 37 komen uit de moslim- (Arabische)traditie. Het is van belang om te weten dat in deze traditie niet eenduidig wordt geoordeeld over waarheid spreken en liegen. Bij drie zaken is het namelijk toegestaan te liegen:
  - a. om twee ruziënde geliefden bij elkaar te brengen.
  - b. om twee strijdende partijen tot elkaar te brengen.
  - c. om een oorlog te beëindigen.Het is niet altijd in het belang van de vrede om de waarheid overal en altijd tegen iedereen te verkondigen.
Van belang is dat de leerlingen aan de hand van de spreekwoorden inzien, dat er meerdere redenen kunnen zijn om te zwijgen. Men kan zwijgen omdat men iets in de doofpot wil stoppen of men zwijgt in het besef dat men, wanneer men over de waarheid wil spreken, eerst de pijlen in honing moet dopen.
Naar aanleiding van de spreekwoorden en gezegden probeert u samen met de leerlingen de problematiek van "waarheid spreken" helderder te krijgen. Hoe kan het zwijgen doorbroken worden?
5. Op werkblad 11c moeten de leerlingen zich in de positie van het slachtoffer verplaatsen. Ze moeten proberen te verwoorden welke redenen de slachtoffers kunnen hebben om het misdrijf of het onrecht dat hen is aangedaan te verzwijgen.
6. U leest met de leerlingen het schaduwverhaal op werkblad 11d. Houd hierover een voorzichtige nabespreking. Vraag niet te ver door! Laat kinderen hun eerste reactie geven en breng dan nogmaals het gesprek op zwijgen.
7. U geeft de leerlingen de opdracht voor de volgende les een associatie bij het woord **zwijgen** mee te nemen in hun envelop. Laat ze niet vergeten hun nummer op het papier te schrijven.

Zie voor verdere informatie bij de toelichting de trefwoorden: Vertrouwenspersoon, zwijgen over seksueel misbruik, definities met betrekking tot seksueel geweld.

11a

Situatie 1

Een leerling heeft slechte cijfers en moet blijven zitten.

reacties van:

1. ouders .....
2. directie van de school .....
3. vrienden .....
4. zussen/broers .....
5. ....

Wat moet er gebeuren om het probleem op te lossen? .....

.....

Situatie 2

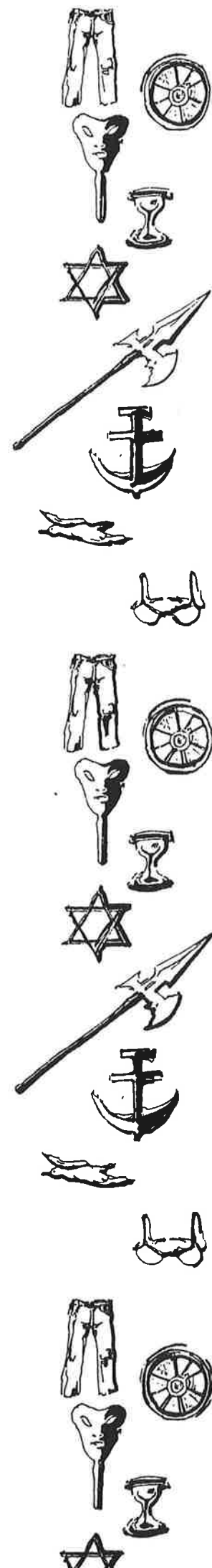
Een meisje raakt op 15 jarige leeftijd zwanger en de jongen (vader) laat haar in de steek.

Reacties van:

1. ouders .....
2. directie van de school .....
3. vrienden .....
4. zussen/broers .....
5. ....

Wat moet er gebeuren om het probleem op te lossen? .....

.....

11a

Situatie 3

Een leerling breekt zijn been en kan daardoor niet naar school.

Reacties van:

1. ouders .....

2. directie van de school .....

3. vrienden .....

4. zussen/broers .....

5. ....

Wat moet er gebeuren om het probleem op te lossen? .....

.....

Situatie 4

Een leerling wordt van haar fiets getrokken en verkracht.

Reacties van:

1. ouders .....

2. directie van de school .....

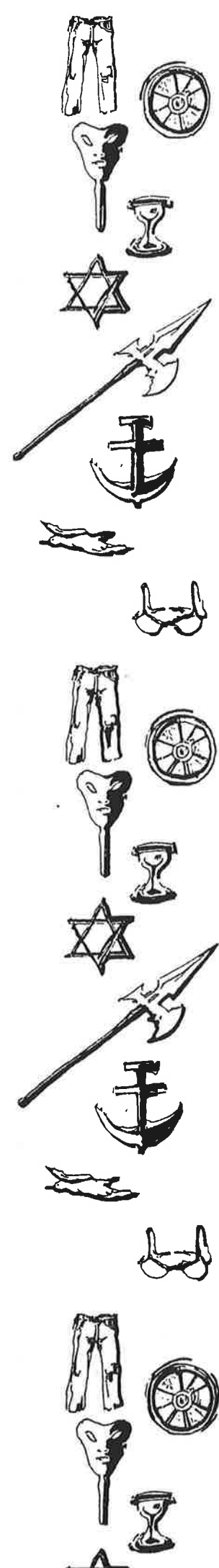
3. vrienden .....

4. zussen/broers .....

5. ....

Wat moet er gebeuren om het probleem op te lossen? .....

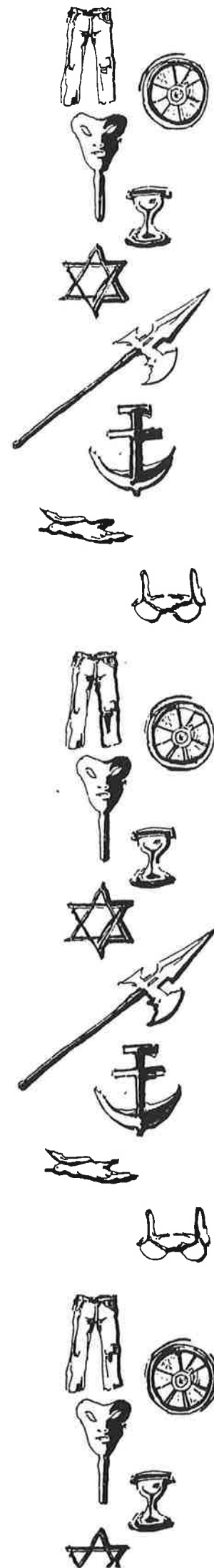
.....

11b

Hieronder staan een aantal spreekwoorden en gezegden. Onderstreep die spreekwoorden die van toepassing zijn op hoe David reageert wanneer hij het bericht krijgt dat zijn dochter is verkracht door een van zijn zoons:

1. Spijkers met koppen slaan
2. Een zacht woord stilt de toorn
3. De zaak niet op de spits drijven
4. Man en paard noemen
5. De gulden middenweg bewandelen
6. Het onderste uit de kan willen hebben
7. De (lieve) vrede handhaven
8. Klare wijn schenken
9. Met open vizier strijden
10. Wie niet horen wil moet maar voelen
11. In de doofpot stoppen
12. Beter iets dan niets
13. Doen of je neus bloed
14. Het is beter te slaan dan geslagen te worden
15. Zijn poot stijf houden
16. Er geen doekjes om winden
17. Om de hete brei heen draaien
18. De gemoederen kalmeren
19. De koe bij de horens vatten
20. Zich buiten schot houden
21. Met de mantel der liefde bedekken
22. Open kaart spelen
23. Zich de kaas niet van het brood laten eten
24. De zaak op zijn beloop laten
25. Geweld verdrijft men met geweld
26. Water in de wijn doen
27. Beter gezwegen dan de mond verbrand
28. Een ander de kastanjes uit het vuur laten halen
29. Oog om oog, tand om tand
30. Het is als leugen voldoende om elk bericht dat je hoort klakkeloos door te vertellen
31. Het is goed om de waarheid te weten en te spreken, maar het is beter om de waarheid te weten en te spreken over palmbomen
32. Wie de toekomst voorspelt liegt, zelfs al spreekt hij de waarheid
33. Als je pijlen van waarheid schiet, doop dan eerst de punten in honing
34. De slaaf van de waarheid is een vrij mens

11c

Kun je een aantal redenen opnoemen, eventueel naar aanleiding van je eigen ervaringen of de actualiteit, waarom men vaak in een apathische houding vervalt? Enkele situatieschetsen om je op weg te helpen:

Situatie 1

Een meisje heeft problemen met haar taal. De leerkracht biedt haar aan om haar buiten schooltijd, bij hem thuis, met haar taalproblemen te helpen. Wanneer het meisje bij de leraar thuis is begint hij zich uit te sloven om bij haar in de gunst te komen. Eerst vindt ze het wel leuk, maar na een korte tijd krijgt ze het er benauwd van. Ze wil liever weg, naar huis. Maar voor zij daar de kans toe krijgt, zit hij met zijn handen onder haar kleding. Als ze protesteert zegt hij: 'Jij hebt mij verleidt.'

Reden tot zwijgen: .....

.....

.....

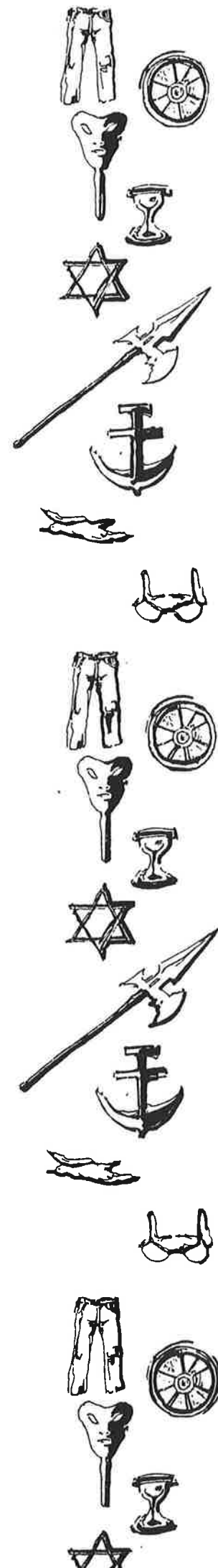
Situatie 2

Melvin zit in de hoogste groep van de basisschool, hij wordt vaak door zijn leerkracht gepest. De andere leerlingen zijn op de hand van de leerkracht. Niemand neemt Melvin serieus. Op een dag moet Melvin nablijven, want hij heeft weer eens niet-goed opgelet volgens de leerkracht. Wanneer hij alleen met de leerkracht in de klas zit, moet hij van de leerkracht naar voren komen en zijn broek uitdoen, ook zijn onderbroek. De leerkracht kijkt een tijdje naar zijn onderlichaam en geeft enkele slagen op zijn ontblote delen. Daarna moet hij zijn broek aandoen en een bladzijde uit een boek overschrijven. Melvin voelt zich ontzettend gekwetst.

Reden tot zwijgen: .....

.....

.....

11c

Situatie 3

Fatima is 13 jaar. Zij is in Nederland geboren maar haar ouders komen uit Marokko. Haar ouders vinden de regels en de gewoonten die ze uit Marokko kennen erg belangrijk, ook voor hun kinderen. Wanneer Fatima op een dag van haar school naar huis gaat, wordt zij door een jongen die zij van school kent lastig gevallen.

Reden tot zwijgen: .....

.....

.....

.....

.....

Situatie 4

Suzanne heeft met veel moeite een weekendbaantje in een supermarkt gekregen. Overdag de klanten helpen met brood snijden en inpakken, 's morgens en in de namiddag de vakken bijvullen. Suzanne is de hele dag bezig; van zeven uur 's ochtends tot acht uur 's avonds. Maar toch is ze blij met dit baantje, want met het geld dat ze verdient kan ze samen met haar vrienden op vakantie. Bovendien kan ze maar beter niet zeuren, want de bedrijfsleider heeft gezegd: 'Maak je problemen, voor jou tien anderen!'

Suzanne werkt er nu een maand en is niet helemaal tevreden meer, want de bedrijfsleider kan zijn ogen niet van haar afhouden en als hij de kans krijgt raakt hij haar steeds even aan, zogenaamd per ongeluk.

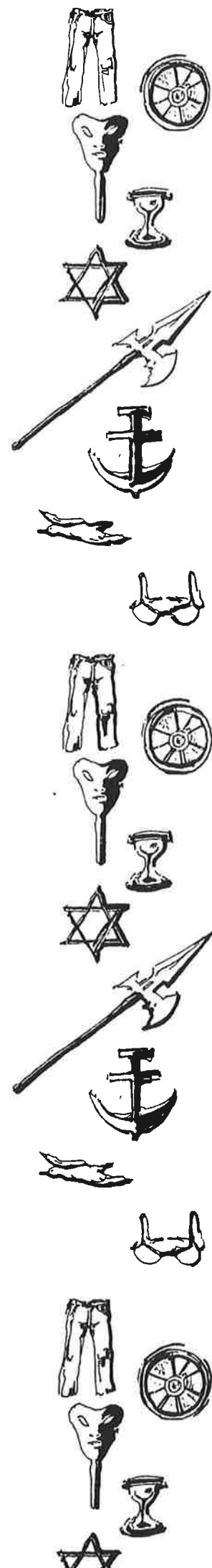
Op een keer, nadat de laatste klanten weg zijn en de deur gesloten is en de bedrijfsleider alleen met Suzanne in de supermarkt is, stelt hij voor om nieuwe bedrijfskleding te passen. Hij zegt Suzanne dat ze al haar kleren uit moet doen, want anders kan hij niet zien of de kleren goed vallen.

Reden tot zwijgen: .....

.....

.....

.....

11c

Situatie 5

Anna zit televisie te kijken. Haar twee jaar oudere broer komt binnen en vraagt waar de anderen zijn. Anna zegt dat iedereen weg is en dat ze voorlopig niet thuis zullen komen. 'Je zal het met mij moeten doen,' zegt Anna schertsend. Ze drinken samen wat en besluiten dan een videotje te kijken. Maar er is niets leuks te vinden. Broerlief vertelt dan dat hij nog wel een paar leuke banden heeft. Het blijken pornovideo's te zijn. Anna weet niet wat ze ervan moet denken. Voor ze het beseft, ligt hij boven op haar.

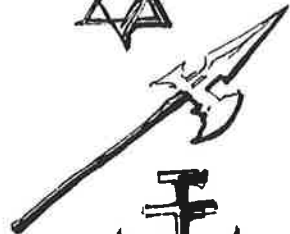
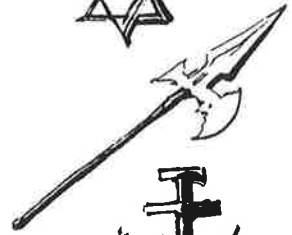
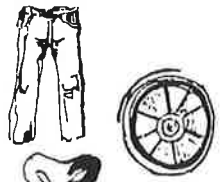
Hij waarschuwt haar om niet tegen de anderen te zeggen wat er is gebeurd. Ze zullen het toch niet geloven en bovendien zou ze de goede sfeer in huis onnodig verpesten.

Anna dacht dat het bij die ene keer zou blijven, maar dat was ijdele hoop!

Reden tot zwijgen: .....

.....

.....

11d In de kou

Sanne en Noel staan bij het schoolhek te wachten. Ze hebben hun truien rond hun middel geknoopt en hun rugtas hangt over hun schouder.

'Kom je nog even bij me langs?' vraagt Noel. 'Ik heb geen zin om alleen te leren. Mijn ouders zijn toch niet thuis.'

'Nee, ik moet meteen naar huis.'

Over de weg komt een groene auto aanrijden.

'Kom op nou. Een uurtje mag toch wel?' Noel steekt haar arm door die van Sanne, maar die duwt haar ruw weg.

'Nee, zeg ik toch.'

De groene auto rijdt de oprit naar school op en dan weer achteruit om te keren.

'Daar is mijn broer al.'

'Jij boft maar, dat hij je elke dag op komt halen. Ik wilde dat ik zo'n broer had.'

Sanne geeft geen antwoord, maar maakt een snufgeluidje dat op een lach moet lijken. De auto stopte voor hen en een raampje glijdt zoefend naar beneden. Een blonde haardos buigt zich voorover en vriendelijke blauwe ogen kijken hen aan.

'Zo, meisjes, zit het er weer op? Hoe is het met jou, Noel? Jij wordt ook elke dag groter.'

Noel groet terug, maar durft niet in zijn ogen te kijken. Ze wordt altijd een beetje verlegen van Sanne's broer.

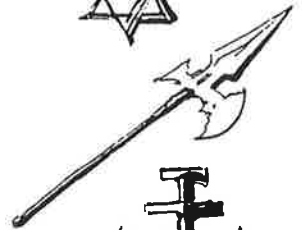
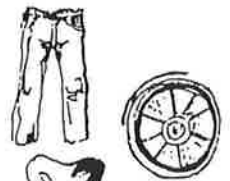
'Ik ga,' zegt ze. 'Ik zie je morgen, Sanne.'

Maar Sanne grijpt haar bij de arm. 'Wil je niet meerijden?' vraagt ze en haar ogen kijken Noel bijna angstig aan.

'Ik woon hier vlakbij, joh. En bovendien moet jij een andere kant op.'

'Ja, Sanne, wat een onzin. Noel kan best lopen, zo'n sterke meid.' Hij doet het portier open en Sanne stapt in de auto. Noel blijft de auto nakijken tot het nog maar een puntje is, maar Sanne draait zich niet meer om om te zwaaien.

Het is al bijna middernacht, maar Noel kan nog steeds niet slapen. Ze moet alsmaar aan Sanne denken. Ze doet zo anders de laatste tijd. Vroeger lachten ze veel samen. Maar als Noel nu probeerde met haar te stoeien werd Sanne alleen maar kwaad. Ze lijkt zo verdrietig. Noel heeft wel gevraagd of er iets was, maar toen haalde Sanne haar schouders op en draaide haar hoofd weg. 'Wat zou er dan moeten zijn?' vroeg ze. Dat wist Noel ook niet. Ze hoopte maar dat Sanne niet kwaad op haar was. Morgen zou ze het nog eens vragen.

11d

Ook Sanne ligt nog steeds wakker in bed. Van beneden hoort ze het geluid van de televisie. Haar vader en moeder zijn uitgegaan en haar broer zit alleen beneden. Ze heeft het warm, maar kruipt nog dichter onder de dekens tot alleen het puntje van haar neus er nog bovenuit steekt. Haar hele lichaam gloeit. Ze heeft een kwartier onder de douche gestaan en een halve fles zeep over zich heen gegoten. Toen heeft ze zich van top tot teen afgeboend met een harde borstel. Pas toen haar moeder schreeuwde dat het nu wel genoeg was, was ze er onder uit gekomen. Hoewel het zomer is heeft ze haar dikke piama aangetrokken en tot bovenaan dichtgeknoopt. Ze wou maar dat ze een sleutel van haar kamer had. Ze wil zich opsluiten, onder de donkere dekens kruipen en helemaal onzichtbaar worden. Ze hoort de wc doortrekken en dan hoort ze de voetstappen op de trap.

Het leek oneindig lang te duren voor het eindelijk pauze werd. Sanne heeft de hele ochtend nog niets tegen Noel gezegd. Ze heeft alleen maar met haar wijsvinger krulletjes in haar haar gedraaid en rare, boze gezichten op haar papier getekend. Toen de zoemer ging zijn ze naar het fietsenrek gelopen en nu zitten ze ieder op een bagagedrager naast elkaar.

Noel weet niet zo goed hoe ze moet beginnen. Ze wou maar dat het weer was als vroeger.

'Ga jij zaterdag nog naar dat feestje van Judith?' probeert ze.

'Ik denk het niet.'

'Toe nou, joh, het wordt hartstikke leuk. Maarten komt ook. Volgens mij is die echt gek op je, hoor, hoe die naar je kijkt.'

Woest springt Sanne op. 'Hou toch eens op met je stomme kindergelul. Ik kom niet, zeg ik toch. En die rotjongens hoef ik helemaal niet.'

Plotseling stromen de tranen langs Sanne's wangen. Ze probeert ze tegen te houden, maar het lukt niet meer. Voorzichtig legt Noel een hand op haar schouder.

'Je bent de laatste tijd zo anders, joh. Wat is er nou toch. Waarom praat je niet?'

